

комунікації, їх наповнення та ресурс / Горовий В. – К.: НВЦ Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 2010. – 230 с. 3. Комова М. Пріоритети трансформаційної моделі розвитку соціальних комунікацій / М. Комова // Світ соціальних комунікацій: наук. щокварт. журн. – Т.8. – К.: КиМУ, ДонНУ, 2012. – С. 46–49. 4. Комова М. Складання ділових документів / М. Комова. – Львів: Тріада Плюс 2006. – 176 с. 5. Москалик Г. Поняття, природа і джерела формування інформаційно-комунікаційного середовища / Г. Москалик // Гілея: науковий вісник. – 2013. – № 77. – С. 149–153. 6. Парафійник Н. Документно-інформаційні комунікації / Н. Парафійник // Х.: ХАІ, 2010. – Ч.1. – 57 с. 7. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства / О. Онищенко, В. Горовий, В. Попик та ін. – К.: НВЦ Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 2013. – 220 с. 8. Тишевська-Шапошник О. Інформаційне середовище як чинник формування комуникативних стратегій розвитку туристичної діяльності / О. Тишевська-Шапошник // Вісник Харківської державної академії культури. – 2012. – Вип. 37. – С. 216–224.

Наталья Вовк

ДОКУМЕНТНОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ФОРМАЛЬНЫХ КОММУНИКАЦИЙ И В ИНФОРМАЦИОННОЙ СРЕДЕ

Статья посвящена анализу информационной среды с точки зрения формальных коммуникаций. Автор рассмотрел основные компоненты информационной среды. Дана характеристика этапов развития формальных коммуникаций в информационной среде и рассмотрены его коммуникационную структуру. Проанализировано значение документов в формальных коммуникациях.

Ключевые слова: коммуникация, формальная коммуникация, информационная среда, информационное общество, документ.

Natalia Vovk

DOCUMENT SUPPORT OF THE FORMAL COMMUNICATION IN THE INFORMATION ENVIRONMENT

This article analyzes the information environment in terms of formal communications. The author examined the basic components of the information environment. The author submits formal description of the stages of development of communication in the information environment and considers its communications structure. The article analyzes the documents importance in formal communications.

Key words: communication, formal communication, information environment, information society, document.

УДК 004.77:004.65

Наталія Химиця

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІСТОРИЧНИХ ДЖЕРЕЛ, ЗГЕНЕРОВАНИХ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА ЇЇ КЛІОМЕТРИЧНА СКЛАДОВА

У статті розглянуто явище міждисциплінарності у вивченні сучасних історичних Інтернет-джерел. Обґрунтовано важливість використання моніторингових інформаційних систем в кліометричних дослідженнях.

Ключові слова: історичні дослідження, джерела, міждисциплінарність, Інтернет, кліометрія.

Сучасний розвиток історичних досліджень характеризується глибокими змінами і новими тенденціями методологічного характеру. Статус історичних досліджень актуалізується у зв'язку з світовою демократизацією та глобалізацією, оскільки історичне знання стає більш затребуваним у справах наукового прогнозування майбутнього, методик транзитології та інтеграції.

Одним з найважливіших наслідків докорінної зміни соціальних функцій історії у вирішенні цивілізаційних проблем стала тенденція до міждисциплінарності історичних досліджень. Складовими ланками міждисциплінарності є гуманітарні, соціальні, природно-наукові та інші дисципліни. Її характеризують як поєднання цих дисциплін, наявність між ними певних зв'язків.

У західній історіографії і теорії історії міждисциплінарний вектор історичних досліджень чітко окреслився ще з другої половини ХХ ст., коли поширилися нові методологічні течії, які прагнули посилити науковий характер історії, залучивши для цього методи і здобутки інших наук, передусім соціальних, психології та математики. На початку 60-х років в Європі поширився інтелектуальний

рух «нова наукова історія», який поставив під сумнів традиційні прийоми історичного пізнання, вироблені науковою думкою XIX ст., так само як і сформовану тоді ж систему організації наукового знання в галузі суспільних наук, що поділяли на сепаратні, зі суворо окресленим дослідним полем дисципліни. Нова історична наука стверджувала ідею цілісності ансамблю гуманітарних (соціальних) наук по суті як наук про людину і тим самим новий метод підходу до пізнання минулого в його культурно-соціальній цілісності («тотальності»), в якій історичній науці відводилася особливе місце як простору, який синтезує знання і вченість [1].

Явище міждисциплінарності досліджується у роботах таких вчених як В. Буданов, І. Добронравова, Є. Сух та ін. Але розглядається міждисциплінарність по різному, наявна багатозначність трактувань та визначень. Дослідниця І. Добронравова, вважає, що «тут звичне визначення «міждисциплінарність» стало занадто вузьким, використовують поняття «кросдисциплінарність» та «трансдисциплінарність» [2, с. 171].

Термін «інтердисциплінарність» (Interdisciplinary) вперше з'явився в документах ОЕСР у 1972 р. Проте, дослідник Дж. Томпсон, початки цього поняття вбачає в деяких ідеях уніфікованого знання, синтезу та інтеграції знань. Відомий методолог Єжи Сух у статті «Роль інтердисциплінарних досліджень в сучасній науці» стверджує: «Навіть значимість вченого, його, так би мовити, калібр, можна сьогодні оцінити, дивлячись на широту горизонтів його досліджень, тобто діапазон інтердисциплінарних досліджень, якими він займається» [3, с. 34].

Створення потужної обчислювальної техніки, разом з усвідомлення науковцями неможливості пізнати сутність об'єкту шляхом руйнування його структури, призвело до широкого розповсюдження системного підходу в науці другої половини XX ст. Системний підхід у якості наукової методології значно розширив практичні можливості дисциплінарних і міждисциплінарних досліджень та дозволив ввести у практику наукового пізнання полідисциплінарні дослідження. Виникла «Міждисциплінарність як конструктивний міждисциплінарний проект – організована форма взаємодії багатьох дисциплін для розуміння, обґрунтування й, можливо, управління феноменів надскладних систем» [2, с. 207].

Методологія міждисциплінарних досліджень, за В. Будановим, пов'язана з переносом моделей та ідей з однієї дисципліни до іншої, коли спочатку «імплантується» модель, а потім підводиться фундамент: «Міждисциплінарність як евристична гіпотеза-аналогія» [4, с. 207].

У сучасній історичній літературі термін «міждисциплінарність» вживається не тільки для позначення простого запозичення методів з інших дисциплін (соціології, статистики, демографії, антропології, лінгвістики), але і в інтеграції на рівні конструювання міждисциплінарних об'єктів, які можна визначити як щось онтологічно самостійне, як деяку існуючу реальність, незалежну від дослідження. Історичне знання визначається не одним науковим напрямком, а системою або сукупністю соціальних наук, об'єктом яких є минуле. В силу свого полідисциплінарного характеру історія природним чином використовує досягнення інших дисциплін і звертається до їх теоретичним схем, моделей, категорій, понять.

Міждисциплінарність призводить до зіткнення різних дисциплін: йдуть інтеграційні процеси, зростає взаємодія і взаємозбагачення методів. Особливо це актуально в кризових ситуаціях, коли міждисциплінарні зв'язки служать умовою успішного вирішення низки проблем. Історичні дослідження, проведені в плані міждисциплінарності, характеризуються чітко вираженим аналітичним (на протиположності описовому) підходом. В обробці джерел історики зробили справжній переворот, широко використовуючи, наприклад, кількісні методи, що дозволило освоїти величезні масиви статистики, недоступні їм до цього.

У науковій літературі визначено такі основні підходи до сутності інтердисциплінарності (у перекладі *inter* – між, в середині, поєднуючи; *disciplinarity* – дисципліна): 1) осмислення, яке здійснюється поза межами певної наукової дисципліни; 2) поєднання компонентів декількох дисциплін; взаємодію між двома чи декількома дисциплінами. Тобто інтердисциплінарність має справу з предметом, що виходить за межі однієї дисципліни, проте її мета залишається в рамках дисциплінарного дослідження і полягає в перенесенні методів з однієї дисципліни в іншу. За В. Будановим «Міждисциплінарність як мережева комунікація, чи комунікація, яка самоорганізується» [4, с. 208], де контакти спільно працюючих вчених відбуваються не в часі, як раніше, а у віртуальному просторі, де все більша кількість проблем вирішується групою співробітників, які рідко зустрічаються, або не зустрічаються взагалі та співпрацюють завдяки Internet. Тобто, «Сьогодні наука постає як суто колективне підприємство. Дослідники не мають іншого шляху легітимації власної діяльності, окрім включення до комунікативного поля науки та адаптації в ньому», причому наявне «прагнення вчених надати науковому простору ознак самоорганізації та саморегуляції» [5, с. 129] – розробляються та підтримуються наукові Internet-портали, провадяться Internet-форуми та конференції.

На початку ХХІ ст. новим засобом створення історичних джерел стали соціальні мережі. Сучасні мережеві спільноти, поєднані вирішенням національних та соціальних питань, здійснюють комунікацію в нецензурований спосіб, тому генерують важливу історичну інформацію. Соціальні мережі надають доступ до свідчень очевидців подій: громадян-активістів, політичних лідерів, місцевих жителів, у текстовій формі. Оскільки такий контент соціальних мереж персоніфікований, дослідник може звертатися до свідків, уточнювати інформацію та отримувати нові дані. Таким чином, завдяки сучасним інтернет-технологіям дослідник стає активним учасником тих подій, які сам досліджує.

У соціальних мережах також публікується діловодна документація, що є важливим підтвердженням та додатковим описом досліджуваних подій. Серед загальної кількості таких документів, особливе значення для дослідника мають акти, в яких констатуються або підтверджуються факти, події, пов'язані з діяльністю установ чи їх структурних підрозділів, вчинками посадових осіб [6].

Значну частину контенту соціальних мереж формує періодична преса та новини ЗМІ. Он-лайн медіа пропонують дослідникам і читачам оперативне оновлення новин. Такий контент також супроводжується численними коментарями, репліками, а також великими інформаційними додатками, що підтверджують актуальність і об'єктивність інформації або, навпаки, спростовують недостовірність фактів.

Важливе значення для історичних досліджень мають фото і відео документи, що публікуються в соціальних мережах. Фотодокументи фіксують на електронному носії окремі події чи факти реальної дійсності, що дуже важливо, враховуючи плінний характер явищ. Не менш важливими є відеодокументи, які відображають подію чи факти в русі, даючи уяву про відзнятий об'єкт як у просторі, так і в часі. Особливістю таких відеодокументів є їх комплексність у джерелознавчому, а не в технічному розумінні цього слова. Комплексність передбачає текстовий супровід документа, який розшифровує місце, час події, дає миттєву або динамічну фіксацію зображених фактів, відображаючи їх найхарактерніші особливості. Оскільки контент всіх соціальних мереж персоніфіковано, дослідник може звертатися до свідків і уточнювати інформацію [7–9].

Досить складним видом історичних джерел, представленим у соціальних мережах є статистичні документи. Їх цінність багато в чому залежить від об'єкта вивчення глибини, ширини та різноманітності статистичного обліку, однотипності й співставності даних тощо. Добротні, надійні статистичні джерела є найбільш переконливим аргументом в історичному пізнанні.

Статистичні джерела сучасних історичних досліджень науковці опрацьовують кліометричними методами. Кліометрія (історична економіка, економічна історія, економетрична історія, «нова» економічна історія) застосовує теорію та статистику для вивчення історичних проблем; створює нову інформацію шляхом застосування нових методів, статистичних висновків і техніки обробки даних [10].

Економічна та демографічна статистика, що використовується у сучасних кліометричних дослідженнях остаточно позбавляє історію романтики, забезпечує конкретність та науковість історичних висновків. Також кліометристи застосовують контрфактичні гіпотези: тобто роблять спроби виміряти значимість події шляхом передбачення, і ставлять питання, наскільки б відрізнявся світ (система, що вивчається) в такому випадку.

В якості науково-методичного апарату в кліометричних дослідженнях можуть використовуватися моніторингової інформаційні системи. В поєднанні з методами економічної теорії використання кількісних методів моделювання дозволяє описувати та пояснювати історичні процеси та явища в галузі економічного розвитку суспільства в цілому та його громад, що мешкають на окремих адміністративних територіях [11, 12].

Актуальними задачами моделювання в галузі історії є: «ідентифікація функціональних залежностей» для виявлення впливаючих факторів та існуючих «тенденцій»; «прогнозування»; «розпізнавання образів» для виявлення випадків, де історія повторюється; «класифікація» даних для оцінки поточних подій і їх віднесення до вже існуючих груп подій, які відомо чим закінчуються (наприклад розпізнавання подій, які відносяться до класу «корупція»; «кластеризація» для виявлення схожих подій. Такі задачі можуть бути по новому розв'язанні для минулих подій, сформульовані та розв'язанні для подій сьогоденних і майбутніх на основі міждисциплінарного, інтердисциплінарного, кросдисциплінарного та трансдисциплінарного підходів.

Список використаних джерел:

1. Нова_історична_наука [Електронний ресурс] Вікіпедія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0
2. Добронравова И. С. Динамический хаос в социуме как среда социальной самоорганизации /

Добронравова І. С., Финкель Л. С. // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2005. – №1. – С.168-180. 3. Such J. Rola badań interdyscyplinarnych we współczesnej nauce / J. Such // *Humaniora* // . Biuletyn. – Poznań. – 1998. – № 8. – S. 34. 4. Буданов В. Синергетическая методология в образовании / В. Буданов // Синергетическая парадигма. Синергетика образования. Зб. наукових праць. – М.: Прогресс-Традиция, 2007. – С. 174–210. 5. Ягодзінський С. М. Самоорганізація сучасного наукового простору / С. М. Ягодзінський // Матеріали Міжнар. наук. конф. «Людина. Світ. Суспільство» (до 175-річчя філософ. фак. КНУ), 21–22 квіт. 2009 р. – К.: «Київський університет», 2009. – Ч. IV. – С.129–131. 6. Химиця Н. Використання національного Internet-контенту у дослідженнях новітньої історії / Н. Химиця // Матеріали 2-ої Міжнародної наукової конференції «Інформація, комунікація, суспільство 2013»: 16–19 травня 2013. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2013. – С. 90–92. 7. Пелешин А. Історіографічний аспект подання інформації про ситуацію в зоні АТО у віртуальних спільнотах / А.Пелешин, Н. Химиця // Матеріали 4-ої Міжнародної наукової конференції «Інформація, комунікація, суспільство»: 21–24 травня 2015. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2015. – С. 246–248. 8. Химиця Н. О. Соціально-орієнтовані інтернет-джерела дослідження евриволюції 2013–2014 рр. в Україні / Н. О. Химиця // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2014. – № 784: Держава та армія. – С. 214–223. 9. Химиця Н. Соціальні мережі як інноваційний засіб формування історичної інформації / Н. Химиця // Матеріали 3-ої Міжнародної наукової конференції «Інформація, комунікація, суспільство»: 21–24 травня 2014. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2014. – С.36–38. 10. Уильямсон С. История клиометрики в США (перевод А.Н.Полевой) / С. Уильямсон // Экономическая история. Обзорение / Под ред. В.И.Бовыкина и Л.И.Бородкина. – Вып. 1. – М., 1996. – С. 75–107. 11. Golyb S. The use of multi-level modeling in the cliometric studies process / S. Golyb, N.Khymytsya // Proceedings XIII-th International Conference «Modern Problems of Radio Engineering, Telecommunications and Computer Science» (TCSET'2016): Lviv, February 23–26, 2016. – Lviv-Slavske, Ukraine. – С. 733–735. 12. Голуб С. Оцінка корисності моделей в процесі кліометричних досліджень / С. Голуб, Н. Химиця // Матеріали 5-ої Міжнародної наукової конференції «Інформація, комунікація, суспільство»: 19–21 травня 2016. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2016. – С.238–240.

Наталья Химиця

МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОСТЬ ИССЛЕДОВАНИЯ ИСТОРИЧЕСКИХ ИСТОЧНИКОВ, СОЗДАНЫХ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ И ЕЕ КЛИОМЕТРИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ

В статье рассмотрены явление междисциплинарности в изучении современных исторических интернет-источников. Обоснованно важность использования мониторинговых информационных систем в клиометрических исследованиях.

Ключевые слова: исторические исследования, источники, междисциплинарность, Интернет, клиометрия.

Natalia Hymytsya

INTERDISCIPLINARY RESEARCH OF HISTORICAL SOURCES CREATING IN SOCIAL NETWORKS END ITS CLIOMETRIC COMPONENT

The article examines the phenomenon of interdisciplinarity in the study of modern history online sources. The author examines the significance of the monitoring information systems kliometrychnyh studies.

Key words: historical research, sources, interdisciplinarity, Internet, cliometrics.